
INTERVJU Z DR. PAULOM PARINOM V ZUERICHU, 4.11.1992

Ralf Čeplak

219

Paul Parin je bil rojen 1916. leta v graščini Novi Klošter v spodnji Savinjski dolini. Tam je preživel otroštvo. Šolal se je doma pod nadzorom hišnega učitelja, gimnazijo pa je dokončal v Gradcu. Njegov oče je bil iz bogate judovske družine, ki se je v drugi polovici 19. stoletja naselila v Trstu in ustanovila uvozno podjetje za kavo. V začetku tega stoletja so kupili graščino Novi Klošter. Leta 1938 je vsa družina emigrirala v Švico, kjer je Paul Parin študiral medicino in leta 1943 promoviral. Spoznal je svojo ženo Goldy Parin - Matthey, ki ga spremlja vsa dolga leta tako na življenjski kot tudi poklicni poti. Leta 1943 sta se oba odpravila kot zdravnik prostovoljca med partizane v Jugoslavijo, kjer sta ostala dve leti. Leta 1946 sta se naselila v Zuerichu, se posvetila študiju nevrologije in psihoanalize ter odprla psihoanalitično prakso. Večkrat sta potovala v Afriko in leta 1963 je izšla etnopsihoanalitična knjiga z naslovom »Belci preveč razmišljajo« (etnopsihoanalitična študija ljudstva Dogon v Maliju), leta 1971 pa še knjiga »Boj se svojega bližnjega kot samega sebe« (etnopsihoanalitična študija o ljudstvu Anyi na Slonokoščeni obali). Obe knjigi veljata v svetu za klasiko etnopsihoanalize, bili sta prevedeni v številne jezike in doživeli več izdaj in močno vplivali na mišljenje in raziskovanje cele generacije psihoanalitikov in etnologov. Oba avtorja skupaj s Fritzom Morgenthalerjem (ki je umrl leta 1984) veljata za pionirja etnopsihoanalize, ki v novejšem času dobiva vse večjo veljavo.

Paul Parin je leta 1980 izdal knjigo »Zanesljiva znamenja spreminjanja«, knjigo o otroštvu v Sloveniji. Knjiga je izšla v slovenskem prevodu leta 1989.

Ker je bil dr. Paul Parin v slovenskem etnološkem krogu prezrt, se mu skušamo s pričujočim intervjujem skromno oddolžiti.

Dr. Parin, o vas sem slučajno zvedel v nemški reviji Psyche. Zvedel sem, da ste skupaj z ženo Goldy in Fritzom Morgenthalerjem postavili temelje etnopsihoanalize. Zanima me, kako ste prišli na idejo prenesti psihoanalitične metode dela v drugo - »tuje« kulturno okolje in s temi metodami raziskovati duševnost »tujih« oz. neevropskih ljudstev. Zanima me, kako ste speljali raziskovanje. V Sloveniji vas zelo slabo poznamo. V zadnjem času bolj kot pisatelja po vaši knjigi »Zanesljiva znamenja spreminjanja«, ki je leta 1989 izšla tudi v slovenščini. Nekateri so vas videli tudi lani (1992) po televiziji, ko je imel ob vašem obisku Vilenice na srečanju pisateljev z vami daljši intervju g. Sandi Čolnik.

Z ženo Goldy in pokojnim prijateljem Fritzom Morgenthalerjem smo po nekajletni psihoanalitični praksi v Zuerichu želeli ugotoviti, če se da prenesti psihoanalitične metode

dela tudi v drugo kulturno okolje.

Vse se je začelo pozimi 1954/55, ko smo Goldi, Morgenthaler in jaz hoteli obiskati prijatelja - zdravnika v Gani, ki se je takrat še imenovala Zlata obala. Z avtom smo prepotovali Saharo. Prijatelj je imel bolnico na območju, kjer živijo Ašanti. Pri njem smo lahko ostali 6 tednov. V bolnici je želel delati sam, mi pa smo imeli v načrtu manjšo psihosomatično raziskavo. Vendar se je ni dalo izvesti zaradi pomanjkljivega laboratorija. Z osebjem smo se lahko pogovarjali, ker so znali vsi angleško. Takrat smo spoznali, da je pravzaprav veliko zanimivejša psihologija, sicer pa smo bili psihoanalitiki. Potem smo šli še v neko drugo bolnico v bližini. Dve leti kasneje, leta 1957, smo že potovali z izdelano metodo intervjuja - s psihoanalitično orientacijo.

Ali ste tudi takrat komunicirali v angleščini?

220

Ne, takrat smo potovali skozi mnoge takratne francoske kolonije. V nekdanji francoski zahodni Afriki, kjer je danes 9 držav, je bil zelo kmalu vzpostavljen šolski sistem (med leti 1911 in 1931), ki je prešel popolnoma v afriške roke. Jezik komuniciranja pa je ostala francoščina. Takrat sva videla, da so v nekdanjem francoskem območju pokrajine, kjer del prebivalstva govori francosko in kjer zadošča, da se naučiva osnovne fraze v njihovem domačem jeziku, kot npr. pozdrav itn., t.i. »small talk«.

Šele pred našim tretjim potovanjem leta 1960 smo se odločili za psihoanalitično metodo. Iz literature smo izbrali ljudstvo iz nekdanje francoske zahodne Afrike - Dogone. Nismo jih poznali in nismo imeli denarja, da bi najprej potovali tja ter se šele na licu mesta odločili, ali je to pravo ljudstvo za raziskavo ali ne.

S prihranki smo si lahko financirali polletno raziskovanje.

To je torej izgledalo bolj kot dopust med vašo prakso doma.

Seveda, prakso sva si z ženo morala tako urediti, da sva lahko odpotovala za pol leta.

In vidva sta oba psihoanalitika?

Da.

Torej sta imela skupaj psihoanalitično prakso?

Da, prakso smo imeli trije, še Fritz Morgenthaler. Bili smo team.

Prvo ljudstvo, ki smo ga raziskovali (kjer je raziskava tudi najdlje trajala), je bilo v Maliju - to so bili Dogoni. Tam so imeli uveden šolski sistem v bistvu že od 1. svetovne vojne. Tako so kar dobro obvladali francosko in v Parizu na nekdanjem kolonialnem ministrstvu smo lahko točno ugotovili, koliko procentov prebivalstva je hodilo v šole, kar je pomenilo, približno koliko jih govori francosko. To je bilo tako pomembno, da smo vedno potovali v zahodno Afriko.

Seveda se nismo z vsemi pogovarjali v francoščini. Komunicirali smo tudi s takimi, ki se niso nikoli učili francosko. S tolmači smo delali kratke intervjuje, tudi zato, da smo lahko kasneje ugotavljali, kako velike razlike obstajajo.

In prvič smo pravzaprav ugotavljali, če to sploh gre, če se sploh lahko uporablja psihoanalitična metoda v drugem kulturnem okolju. Delo je potekalo zelo dobro. To je bilo leta 1960.

Leta 1963 smo potovali v vzhodno Afriko, vendar nam delo tam ni šlo od rok. Bile so sicer zelo zanimive dežele: Etiopija, Kenija, Tanzanija.

Leta 1966 smo potovali na Slonokoščeno obalo k ljudstvu Anyi in o tem je nastala

zelo debela knjiga. Takrat smo tudi metodo dela že veliko bolje obvladali.

Prvo ljudstvo - Dogoni - so tradicionalno ljudstvo. Bili so dobro raziskani predvsem s strani francoskih etnologov.

In potem smo obiskali ljudstvo Anyi, ki so bili tudi že dobro etnološko raziskani - živijo pa na geografsko popolnoma drugačnem področju (v vlažnem tropskem pragozdu, Dogoni pa živijo v Sahelu). Pri ljudstvu Anyi je potekala pravzaprav najboljšežnejša raziskava.

Po končanih raziskavah smo Dogone ponovno obiskali čez šest, ljudstvo Anyi pa čez pet let, da bi preverili, kaj se je vmes zgodilo in ali smo naredili pravilne zaključke itn.

Potem smo morali prenehati s temi raziskavami. Z ženo sva bila že prestara. Potovala sva še v Indonezijo, kjer je klima dosti boljša kot v Afriki. Morgenthaler je naredil še veliko raziskavo na Papui-Novih Gvineji, ki je bila tudi publicirana.

Učenci Etnopsihoanalize iz Basela so sledili Morgenthalerju v Papuo Novo Gvinejo. Midva pa sva prenehala z raziskavami leta 1971. Dolgo je že tega. Oba sva potem še enkrat potovala v Afriko na Univerzo Dakar, kjer sva imela predavanja. Tudi takrat sva potovala z avtom skozi Saharo. Potovala sva v južno Italijo, s trajektom v Tunis, enkrat pa sva potovala čez Španijo, Maroko in naprej. Ampak tam je bila večinoma vojna. Tam se večinoma ni dalo potovati. Potovala sva tudi iz Marseja ali iz Genove - bile so različne možnosti. Vendar vedno v Severno Afriko in potem čez Saharo in v Zahodno Afriko. Vožnja je čudovita. Bilo je zelo lepo.

Kje ste ostali pri Dogonih?

Živeli smo v vasi Sanga. Ali veste kje je Bamako? Največje mesto v smeri proti Sahari je Gao. Na pol poti, v suhem Sahelu, v hribovitem območju živijo Dogoni.

Na Slonokoščeni obali pa smo živeli v Alanguangu - zelo blizu meje z Gano. Niti 50 km od meje z Gano. To je tropski, vlažen pragozd. Namenoma smo izbrali popolnoma drugo geografsko, kulturno območje, območje z drugačno ekonomijo.

Kaj pa je bil vaš prvi namen, ko ste obiskali svojega prijatelja zdravnika v Gani? Ali ste želeli prenesti psihoanalizo v drug kulturni milje, ali...?

Pravzaprav smo želeli dvoje.

Prvo je bilo, ali lahko psihoanaliza kot teorija in metoda razlaga tudi ljudi iz drugih kultur; ali je ustrezna ali ne. In presenetljivo hitro se je pokazalo, da psihoanaliza ustreza tudi pri obravnavanju ljudi drugih kultur. Treba jo je sicer modificirati, osnove pa so na naše presenečenje držale.

Drugi glavni razlog je bil, da smo želeli spoznati razmerje med individuom, duševnim svetom, socializacijo, otroštvom, družbenimi oblikami (religijo, socialnimi strukturami, zgodovino, ekonomijo). Vse to lahko zelo dobro spoznamo s psihoanalizo, ker se vedno odraža v psihičnem svetu - pušča sledi.

Saj to je znano iz socializacije.

Obstajajo pa mnoge stvari, ki jih lahko le domnevamo.

Npr. Anyi na Slonokoščeni obali že od začetka tega stoletja pridelujejo kavo in kakao. So zelo inteligentni ljudje. Na Slonokoščeni obali živi 53 različnih ljudstev. Anyi pa so majhna skupina, le 8-9 % vsega prebivalstva. Imajo zelo bogato zemljo. Tu je pragozd, kjer kava in kakao zelo dobro uspevata. Inteligentni ljudje, čudovita, bogata narava, zanimivo pa je, da niso nikoli postali bogati - tega se ni dalo nikoli razložiti.

Če govoriš z Anyi, ugotoviš, da v njihovem procesu socializacije enostavno ni možno zadrževanje posesti, bogastva. Vse kar pridobijo, tudi oddajo. Razložil vam bom praktično socialno - ekonomsko značilnost. Nasade obdelujejo s tujo delovno silo. Tako, kot (v Švici) čistijo ceste Španci ali Jugoslovani. Te tuje delavce pa so vedno plačevali z deležem na nasadu. In sicer so dobili cca 10% nasada. Če je tuji delavec delal 10 let na nasadu, je postal lastnik nasada. Vendar jim na ta način ne bi ostala nikakršna produkcijska sredstva. Iznašli pa so metodo, ki jim omogoča, da le ne zgubijo vse zemlje. Poročijo svoje hčere. To so matrilinuarne družine; bogastvo se prenaša po materini strani. Če se nekdo iz Sahela - z Malija ali iz Burkine Fasso poroči, postane član družine in pripada mu njegov delež.

Kdo pa je potem glavni lastnik, ali je to oče ali žena - mati?

222

Odkrili smo formulo, da so žene parlament - pravosodni organ; eksekutiva - izvršilni organ so moški. Ob tem bi lahko mislili, da bi vseeno lahko obogateli. Njihova socializacija pa jim popolnoma onemogoča ohranjanje posesti. Zgubijo vso posest. Ne da bi bili tako velikodušni; to ljudstvo, ki dosti pridela, enostavno stvari zapravi, stvari izginejo. Imajo dohodek od kavnih plantaž. Lahko bi imeli visok prihodek (ne relativno, ampak absolutno), kot npr. švicarski preddelavec, srednji uslužbenec, kar pomeni za Afriko ogromno. De fakto, odkar so samostojni, od 1960. se ne da dobiti nikakršnega kredita, ker posojajo denar ali zastonj in ga večinoma ne dobijo nazaj ali pa zahtevajo 100% obresti - to tudi ni noben kredit. V procesu socializacije (ki igra zelo veliko vlogo pri oblikovanju osebnosti) otrokom kmalu po rojstvu (ko so si zelo blizu z mamo in jih matere dojijo) začno matere dajati klistir iz poprovega prahu (raztopino zelo močnega afriškega popra), tako da ne gredo nikoli samostojno na blato, ampak blato vedno izteče. Zakaj? Obstoja veliko razlag, toda nobena ni prišla stvari do konca. Dejstvo je, da tako postanejo »zasvojeni« s klistiranjem. Dojenčki na začetku pogosto zbolijo, dobijo črevesne krče. Majhni otroci se klistira izredno bojijo. Dobijo pa ga vsak dan enkrat do dvakrat. Pravijo sicer, da je to proti parazitom, a paraziti prebavijo klistir brez problema. Le ljudje tega ne prenašajo. Med 6. in 7. letom so že »odvisni«. Odrasli morajo imeti svojo brizgalko (klistirja). To je podobno kot pri nas zasvojenost s kajenjem. Ljudje postanejo popolnoma odvisni. Ob tem pa se matere, ki intenzivno dojijo, že v 2. letu otrokove starosti (za Afriko zelo zgodaj) emocionalno popolnoma umaknejo od otrok. Otroke samo še telesno negujejo, umivajo, hranijo. Govorijo, da pričakujejo drugega otroka (pričakujejo ga v fantaziji ali zares). V tem času dosti otrok umre zaradi deprivacije. Otrokom, ki ostanejo pri življenju, pa je njihov edini odnos z materjo klistir. Lahko si predstavljate, da so v socializaciji, ki je tako kompleksna, otroci do 8. oz. 9. leta že zelo asocialni.

Ali so zaradi tega bolj introvertirani?

Da, bolj introvertirani in zelo nezaupljivi. Vedno se bojijo napada, vedejo se skoraj paranoično, nimajo pa razvitega sovraštva do tujcev. Kajti paranoično se vedno prenaša na pripadnike materinega klana. Zanje tudi ne obstaja naravna smrt. Vsi mrtvi so vedno začarani. So le redke izjeme: npr. neka žena, ki je bila že mrtva; zanjo so govorili, da je bila tako dobra, da je umrla naravne smrti. De facto je umrla zaradi injekcije, ki ji jo je dal nek potujoči padar. Bila je inficirana. To je bila edina izjema, za katero smo zvedeli, da je umrla naravne smrti. Vsi ostali so bili zastrupljeni (teoretično vedno od nekoga iz materinega klana). Lahko si predstavljate, kakšen odnos imajo ljudje do teh mater. Istočasno pa je nam nerazumljiv njihov odnos do lastnine, ki povzroča, da jo izgubijo. Ob tem so zelo inteligentni, mislijo zelo politično - psihološko. Po najini raziskavi je obiskal univerzo v Abidjanu ameriški docent (ki pa najine knjige še ni prebral). Rekel je, da se o

Dr. Paul Parin

ljudstvu Anyi govori, da so neumni ljudje, kar pa ne drži, ker so zelo inteligentni. Povedal je tudi, da je 56% študentov humanistike na univerzi v Abidjanu pripadnikov ljudstva Anyi, čeprav tvorijo le 8-9% vsega prebivalstva. Nekateri intelektualci migrirajo v Abidjan, nekateri pa ostajajo doma. Nikakor pa se ni dalo razložiti, zakaj uporabljajo klistir. V zahodni Afriki je to sicer razširjeno, a nikjer ni tako razširjeno kot pri njih. Ne vedo, ali so to navado v Afriko prinesli Portugalci, kajti tudi na Portugalskem je razširjena, a ne tako močno; in predvsem ne klistiranje s poprom. Še vedno tudi ni jasno, ali so Portugalci prinesli to navado v Afriko ali pa so jo Portugalci prevzeli od Afričanov. Ta navada vsekakor vpliva na njihove karakterne poteze, ki se izražajo tudi na ekonomskem področju. Obstajajo mnoge tovrstne povezave.

Spoznavanje teh povezav je bila naša druga naloga. Prva naloga pa je bila uporaba psihoanalitične teorije in metode v praksi - v Afriki. Delno smo jo modificirali, vendar ne zelo. Ni bilo treba dosti spraševati. Treba je bilo biti le pozoren na blokade (ko nekdo ne more več naprej, mu je treba razložiti), potem je pogovor tekel spet gladko.

Torej ste živeli v vasi in spontano je prišlo do kontaktov?

Ne, ne, izdelali smo metodo. Prvič smo iz literature izbrali vas, o kateri se je že zelo dosti vedelo. Študirali smo temeljito, kot za izpit. O Dagonih je bilo napisanih že čez 150 različnih del. In potem smo prišli v vas in spraševali. Najprej smo iskali vas, kjer bi se dobro počutili, kjer bi našli družino, ki bi nas povabila. Spraševali so, kdo smo. Turisti. No ja. Ali jih želimo fotografirati? Imeli smo fotoaparate s sabo, a jih nismo uporabili. Ali želimo kaj kupiti? Smo turisti z ušesi. Želimo poslušati. Ljudje so postali radovedni. Dogoni se hitro spoprijateljijo. Anyi pa ne. Dogoni so bili zelo odprti. Rekli smo jim seveda, da se želimo spoprijateljiti z njimi, vendar smo jim postavili pogoj - enourni pogovor z nami vsak dan ali vsaj štirikrat, petkrat na teden. Vsak dan smo se pogovarjali z nekaj ljudmi. Od kultur, ki smo jih raziskovali, smo poiskali tradicionalne, da bi bila razlika z našo civilizacijo očitna. Med ljudmi pa smo poiskali »normalne« ljudi. Teh v neki vasi ni težko najti. Ljudje se dobro poznajo med seboj. Pri Dagonih je bilo težko, ker je le malo žensk govorilo francoščino. Pri ljudstvu Anyi sta bili dve ženski, ki sta se pogovarjali z Goldi. Goldi je lažje navezala stik z ženskami. Tako je v Afriki povsod. O intimnih rečeh se moški ne morejo pogovarjati z ženskami in obratno.

Kasneje smo naredili podobne raziskave o razlikah med Švicarji in južnimi Nemci in jih objavili v krajših delih. Tu gre za različno zgodovino, ampak za podobno tradicijo, podoben jezik, podobno družinsko strukturo; v besedni komunikaciji pa se vedejo zelo različno; npr. ljudje, ki živijo 30 km oddaljeni od Zuericha, živijo že zelo drugače od onih v mestu.

Naše delo je zelo fasciniralo in mnogi ljudje so se zanj zanimali; vendar je tovrstna izobrazba dolgotrajna, in ljudem, ki so o psihoanalizi le prebiral, je izredno težko uporabljati metodo, se je istočasno učiti ter jo modificirati. Videli smo, da so Francozi, ki so bili nepopolno izobraženi v psihoanalizi in ki so kasneje delali v Senegal, bili pri delu zelo negotovi.

Po izidu prve knjige ste postali znani v nemško govorečem prostoru?

Naša prva knjiga »Belci razmišljajo preveč«, o Dagonih, bo spomladi 1993 izšla v 4. izdaji. Zanimivo, da je sprva skoraj nihče ni bral. Prva izdaja je doživela zelo dobre recenzije, prodali pa jih niso skoraj nič. Knjige so se začele prodajati šele po letu 1968. Takrat se je začela širiti zavest, da obstojajo na tem svetu še druge, tudi boljše kulture, kot je naša. Razširil se je interes za t.i. tretji svet. Mi pa smo očitno to že prej odkrili. Morda prezgodaj. Dogoni imajo za naš občutek idealno socialno strukturo - so zelo prijazni ljudje. Vedno smo si rekli: če bi začeli naše raziskave pri ljudstvu Anyi (za naš občutek niso simpatični ljudje; so zares težavni, komplicirani, nezaupljivi), torej če bi pisali prvo knjigo o ljudstvu Anyi, bi morda zgubili pogum za naslednjo raziskavo.

Največ se je zvedelo o našem delu preko publikacij; veliko pa smo o rezultatih našega dela govorili tudi v psihoanalitičnih krogih, v etnoloških krogih; torej v New Yorku sem vodil mnogokrat work shope - na ta način so problematiko spoznavali Američani. Tudi v Nemčiji smo seznanjali ljudi, npr. strokovnjake t.i. »oral history«, sociologe, v Koelnu je bila zelo močna t.i. »družinska sociologija«, ki jo je vodil Rene Koenig - tudi ti so se zanimali za naše delo. Vedenje o našem delu se je širilo s publiciranjem in predavanji.

Posneli smo tudi etnološki film o ljudstvu Anyi. Naredili smo ga na frankfurtski univerzi, kjer smo ga predvajali dva semestra. Pozneje smo ga predvajali tudi na Dunaju

in v Celovcu. Potem smo objavili približno 100 različnih referatov o specialnih vprašanjih v nemščini, angleščini, francoščini, italijanščini.

Sčasoma pa smo morali prenehati s terenskim delom zaradi starosti. Zdaj se kaže velik interes za naše delo, žal pa sva z ženo prestara. Ne maram pa, da bi ves čas črpal iz enih in istih virov, brez nekih novih, dodatnih raziskovanj. Drugače je, če črpaš iz materialnih dokazov, kot npr. umetnosti, predmetov - te lahko raziskuješ tudi, ko si že zelo star; živeti v neki vasi, se pogovarjati z ljudmi pa predstavlja velik napor, tudi kulturni šok.

Ali se je marsikaj spremenilo, ko sta se ponovno podala k Dogonom ?

Ne, pravzaprav, ne dosti. Srečala sva nekega znanca (Dogona), ki nama je (po nekaj letih) rekel: »Jutri se srečamo pri tistem kamnu.«; kot da bi bila le dva dni odsotna. Neverjetno.

Tudi pri ljudstvu Anyi je bilo neverjetno. Ko sva jih ponovno obiskala, so nama prišli naproti in naju kar zvelkli v svoje hiše. Ženske so prišle h Goldi in jo pozdravljale; česa takega si nisva nikoli predstavljala.

Ampak potujeta še vedno kar precej, ali ne?

Potujeva le še po Evropi. Veste, postal sem pisatelj in nisem več znanstvenik. Tako me večkrat povabijo, da jim predstavim svoje delo. Drugo, kar naju z Goldi sedaj zelo angažira, pa je problem bivše Jugoslavije.